

ALP 2164
L. arch.

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984
GEGUŽĖS MĖN. 5 d. / MAY 5, 1984
PART TWO — Nr. 90(18)

Šiame numeryje:

Sluckis atsisveikina su Šolochovu — nostalgija ir tikrovė.
Prof. Juozo Ereto literatūros mokslo darbai.
Prof. Juozą Eretą prisimenant.
Dail. Viktoras Petravičius Amerikos meno arenoje.
Valentinos Ūselienės eilėraščiai.
Mickūnų meno paroda Chicagoje.
Poezijos dienos Chicagoje.
Vakaras su rašytoja Birute Pūkelevičiute.
Architektūrinis pasivaikščiojimas po Marquette Parką.
Kasmetinė premija už religinį veikalą.
Chicagos teatruose.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parasė

Sluckis atsisveikina su Šolochovu — nostalgija ir tikrovė

Zinia apie Michailo Šolochovo mirtį daugeli žmonių nustebino — jie manė, kad šis sovietinis romanistas buvo jau seniai miręs, kaip rašytojas ir kaip žmogus. Bet ko gi galima tikėtis iš buržuazinio pasaulio literatūrų ir skaitytojų? Visai kitoks Šolochovas stojasi prieš mūsų akis Mykolo Sluckio plunksnos dėka *Literatūros ir meno* skiltyse. Sluckio atsisveikinimas su Šolochovu išsiveržia iš paprasto nekrologo ribų, virsta herojine ode bei malda ir pakyla į mito bei religijos dausus.

Sluckio Šolochovas, tai ideologijos milžinas, prilygintas Tolstojui ir Dostojevskiui, moderniosios literatūros gigantas, „brandaus socializmo“ Herkulis. Į Šolochovo gyvenvietę vedusi Vešenskajos stancija buvusi literatūrinė Meka jaunajai tarybinų rašytojų kartai; romanas *Tykusis Donas*, kaip Nojaus laivas, sukaupęs beveik visa, kas buvo reikalinga „bekonfliktškumo teorijos“ sumenkintos tarybinės literatūros atgimimui. Sluckio Šolochovas, virtęs dievybe, žvelgia į mus nuo marksistinio - leninistinio Olimpo debesies.

Šiame mitiniame herojuje nelengva atpažinti Šolochovą, kuris tiek metų derėjosi su sovietiniais cenzoriais ir turėjo priimti tiek daug priverstinių pakeitimų, kol jo *Tykusis Donas* pagaliau buvo užbaigtas 1940-aisiais metais. Romano *Pakelta velėna* rašymas užtruko nuo 1932 iki 1955 metų; Šolochovas ir čia turėjo daug braukti ir keisti, kol viršūnės davė leidimą jį išspausdinti. Galutinė redakcija *Pakelta velėna* yra episkas mėginimas pateisinti kolchozinę sistemą ir su jos įvedimu susijusias masines žudynes.

Kai valdiškųjų literatūrų persekiojamas Borisas Pasternakas buvo priverstas atsisakyti Nobelio literatūrinės premijos, Šolochovas pats puolė ir niekam nenusileido savo puolimų aršumą. Užuo-

gynęs savo kolegas rašytojus Andriejų Siniavskį ir Julijų Danielį, kurie 1966 metais buvo teisiami už literatūrą, Šolochovas reikalavo jiems dar griežtesnės bausmės. Kalbėdamas 23-ame partijos suvažiavime, jis pašaipiai atsiliepė apie tuos rašto žmones, kurie kritikavo bausmės „aršumą“. Šolochovas tada teigiamai atsiliepė apie 1920-tųjų metų susidorojimus, kai kariniams tribunolams buvo leista be teismo likviduoti įtarinius asmenis. (Ir patsai Sluckis vėliau imitavo savo meistrą, tvirtindamas, kad Sibire numarinieji lietuviai užsitarnavo savo likimo.)

Šolochovą nepaprastai sukreitė Stalino mirtis — to paties Stalino, kuris asmeniškai reikalavo, kad rašytojas pakeistų savo kūrinys. Su Stalinu Šolochovas *Praudoje* atsisveikino šiais žodžiais: „Sudiev, tėve... Partija, tarybinė liaudis, ir viso pasaulio darbininkija tapo našlaičiais... Sudiev, mūsų tėve, numylėtai iki paskutinio atodūmio... Visad regėjime numylėtai tavo veidą, kurį pažįstame iki mažiausios raukšlės... Tu visad ir visur su mumis...“

„Sudiev, tėve“, — į Stalino lavoną kreipėsi Šolochovas. „Sudiev, tėve“, su Šolochovu dabar atsisveikina Sluckis. Sluckio pasaulėvaizdyje Šolochovo veido bruožai susilieja su Stalino profiliu; Sluckio atmintyje atgimsta tie laikai, kada buvo taip lengva ir gera tikėti į Stalino dievybę. Tąjį pionieriškos vaikystės tikėjimo geismą ir praeities nostalgiją Sluckiui dar labiau sustiprina jo nepasitenkinimas dabartimi.

Jis žino, kad jaunieji rusų literatai — piligrimai mina takus į Boriso Pasternako Peredelkino priemiestį, o Šolochovo Vešenskaja stancija palieka tiems, kurie, kaip Sluckis, tebeseraga stalininės visatos nostalgija. Jis taip pat žino, kad jaunajai lietuvių

Prof. Juozo Ereto literatūros mokslo darbai

ALF. ŠEŠPLAUKIS

Atvykęs į Lietuvą iš Šveicarijos 1919 m. rudenį tada dar jaunas fil. dr. Juozas Eretas (Josef Ehret, 1896.X.18 - 1984.III.13), pildydamas savo mokslo bičiulio Mykolo Ašmio (mir. 1918.III.1) prašymą, pirmiausia įsijungė į organizacinę ir visuomeninę veiklą po karo atsikuriančioje valstybėje. Bet jau kitų metų pradžioje dr. J. Eretas pradėjo dėstyti vokiečių kalbą ir literatūrą Aukštųjų mokyklų kursuose, iš kurių išsivystė Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universitetas. Tuose kursuose dirbo iki 1922 m. J. Eretas disertacija Fribourgo universitetui „Das Jesuitentheater zu Freiburg in der Schweiz“ (Jėzuitų teatras Šveicarijos Friburge), parašyta 1918 m., buvo išleista Herderio leidyklos Friburge/Br. 1921 m., o įžanga jai parašyta Kaune tų metų rugsėjo mėn. J. Eretas buvo studijavęs germanistiką ir istoriją Fribourgo, Bazelio ir Lausanne universitetuose.

Įsisteigus Lietuvos universitetui 1922 m. vasario 16 d., dr. J. Eretas buvo pakviestas ekstrordinarinio profesoriaus titulu vadovauti visuotinės literatūros katedrai Teologijos-Filosofijos fakultete, bet netrukus atsidėjo vien vokiečių kalbos ir literatūros dėstyimui (iki 1940 m.) su kelių mėnesių pertrauka 1931 m. dėl tuometinių fakulteto reformų.

Mokslo perteikiamasis darbas ir įvairios visuomeninės pareigos bent keletą metų jam dar neleido atsidėti mokslo kuriamajam darbui. Šį darbą prof. J. Eretas bus pradėjęs apie 1927 m., kai jau kai kurias visuomeninės veiklos pareigas (pvz. vadovavimą pavarininkų sąjungai) buvo perduodęs kitiems.

Žvelgiant iš laiko perspektyvos, prof. J. Ereto germanistinius literatūros mokslo darbus galima paskirstyti į tris dalis. I pirmąją įeina mistinės literatūros studijos, į antrąją vokiečių literatūros istorija lietuvių kalba, į trečiąją su Goethės mirties šimtmetine sukaktimi (1832 - 1932) susiję darbai. Prie šios dalies dar galima pridėti vieną kitą darbą iš liuanistikos - germanistikos srities (pvz. studijos apie Rėzą ir Goethę).

Tų metų tarpuose arba pagreičiai buvo išleisti ir kitokie pobūdžio raštai, pvz. apie Beethovną (1927), apie Frederiką Ozanamą (1934), apie katalikus ir mokslą (1934) ir kiti. Prieš atvažiuodamas į Lietuvą, J. Eretas buvo išspausdinęs knygą „Litauen in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft“ (Lietuva praėjusi, dabartinė ir ateityje, 1919; tais pat metais išversta ir į prancūzų kalbą). Po to daug straipsnių įvairiomis temomis paskelbė mokslo žurnaluose. 1930 - 39 m. redagavo Teologijos - Filosofijos fakulteto leidžiamą žurnalą *Athenaeum*, kurio išėjo 9 tomai ir kuriame yra nemaža jo paties mokslo darbų, kai kurių studentų diplominių darbų iš germanistikos srities ir kitokių studijų.

Mistinės literatūros studijos

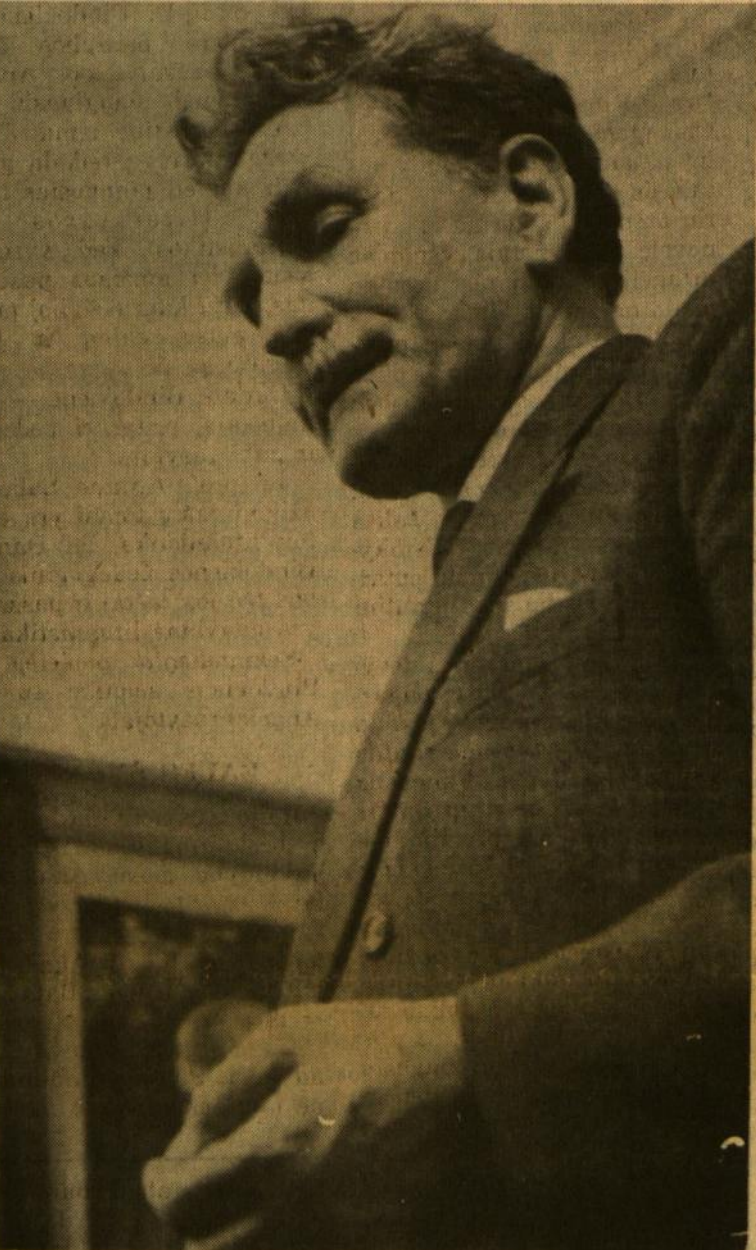
Vertingus prozos paminklus dar prieš Reformaciją paliko mistikai, jungę minčių gilumą su religiniu uolumu ir kalbos kūrybingumu. Mistikos tikslas yra sielos susijungimas su Dievu: *minne* (kilnioji meilė) jungia Dievą, viso ko pagrindą, su žmogaus siela. XIV

a. mistika ypač klestėjo dominikonų vienuolynuose, bet reikėsi ir pasauliečių sluoksniuose. Žymiausias tų mistikų buvo dominikonas Meister Eckehart (ar Eckart) iš Turingijos (mir. 1327 m.). Jis bandė mistiką pagrįsti filosofiskai, dėl to buvo daugiau teoretikas negu praktikas. Jo mintyse yra panteistinių bruožų, dėl to kai kurios jo tezės Bažnyčios buvo suspenduotos. Bet jo įtaka jaučiama dar net kai kuriems naujų laikų filosofams.

Kiti žymesni vokiečių viduramžių mistikai buvo Heinrichas Seusė (Suso, mir. 1366 m.) ir Jonas Tauleris (mir. 1361 m.). Seusės knygos apie Tiesą ir Amžinąją Išmintį buvo parašytos dar prieš Tomo Kempiečio *Kristaus sekimą* ir šiai knygai turėjo įtakos. Seusė buvo poetiškos sielos, ir jo raštų kalba turi išliekamos vertės. Ypač vertingi jo laišakai, rašyti šveicarų dominikonų vienuolei Elzbietai Stagel, kuri parašė Seusės biografiją iš jo paties pasakojimų ir vizijų. Bažnyčia yra paskelbusi Seusę palaimintuoju. Dominikonas J. Tauleris savo pamokslais kėlė darbais įrodymą krikščionybę. Bet dėl Eckeharto bylos ana viduramžinė mistika buvo likusi šešėly ilgesnį laiką, kol XIX a. pabaigoj vėl buvo reabilituota tokių dominikonų teologų kaip Deniflės ir kitų.

Iš viduramžių mistinės literatūros prof. J. Eretas išleido 4 studijas, pasirodžiusias Mistinės literatūros serijoje: *Tai Heinrichas Seusė ir Elzbietė Stagel* (1929), *Heinrichas Seusė ir jo Traktatas apie Tiesą* (1929), *Jonas Tauleris iš Strasburgo* (1930) ir *Meister Eckehartas iš Hochheimo* (1930). Šios knygos, atsiradusios iš vokiečių literatūros istorijos skaityto kurso, buvo Teologijos - Filosofijos fakulteto leidiniai. Čia dar paminėtinas prof. J. Ereto straipsnis „Iš mistikos istorijos“, išspausdintas 1928 m. žurnale *Soter* (Nr. 2), kur duota mistikos apžvalga nuo ankstyvųjų laikų iki Eckeharto. Imtis išsamensio mistinių studijų darbo gal bus skatinusi ir Eckeharto 600 metų mirties sukaktis, nes ir kiti prof. J. Ereto darbai dažniausiai buvo susiję su sukaktimis.

Iš ilgesnio, vėliau žymiai papildyto straipsnio „Kilni mistikų pora“, paskelbto *Naujojo vaidinimo* (1929, Nr. 2), atsirado ir pats pirmasis prof. J. Ereto darbas apie Seusę ir Elzbietą Stagel. Čia nemaža vietos užima Tarno (Seusės) pasikalbėjimas su Išmintim (Kristum) dieviškosios išminties klausimais. Verčiant tekstus iš viduramžinės vokiečių kalbos, buvo susidurta su terminų problema, neturint lietuviškosios mistikos terminologijos. Šią spragą iš dalies užpildė prel. J. Naujokas, rašydamas apie mistinę literatūrą *Tiesos kelyje*.

A. a. profesorius Juozas Eretas (1896.X.18 - 1984.III.13) — šveicaras, Nepriklausomos Lietuvos mokslininkas ir visuomenininkas, iki pat savo mirties Lietuvos interesų gynėjas vokiškosios kultūros pasaulyje.

Nuotrauka Vytauto Maželio

Tuo gal bus buvę kiek pasinaudota studijoje *Heinrichas Seusė ir jo Traktatas apie Tiesą*. Tas traktatas (buechli) užima apie pusę visos studijos, kur gan išsamiai nupasakotas Seusės gyvenimas. I šį traktatą, kuris moko ne tik dvasinio gyvenimo kelio, bet stoji ir prieš kai kurias religines ano meto klaidas, o kartu bando pateisinti ir Eckehartą, čia žiūrima kaip į vertingą istorinį paminklą. Bet kartu jis ne mažiau vertingas ir kalbiniu bei stilistiniu atžvilgiu, nekalbant apie jo religinę reikšmę net iki naujųjų laikų.

Šias dvi palyginti mažesnes apimties studijas papildė kitos dvi jau dvigubai stambesnės. Studijos *Jonas Tauleris iš Strasburgo* turinį sudaro šio mistiko gyvenimo aprašymas ir jo 10 parinktų ir komentuočių pamokslų. Tauleris buvo kilęs iš miestiečių (kaip kad Seusė iš riterių), buvo, kaip ir Seusė, Eckeharto mokinys, siekęs ne mažiau už mokytoją sielos „sudevinimo“. Jis ne toks ekstatiškas ir poetiškas kaip Seusė. Bet jo mis-

tiniai pamokslai ne mažiau kūrybingi už Seusės ir Stagel laiškus. Tie pamokslai aktualūs ir dabar, ypač jaunimui. Studijoje norėta parodyti Taulerį kaip tvirtą būdo žmogų, kaip tylų kultūrininką, kuris neieškojo sau garbės, o kovojo su savo meto ydomis. Prel. J. Naujokas, recenzuodamas šią studiją (*Zidiny* 1930, Nr. 12) pažymėjo, kad autoriui per mažai dėmesio kreipęs į „purgatio passiva“, kuri yra tokia sielos ramybės, kokią lėmėjo šv. Augustinas, šv. Jonas iš Kryžiaus, šv. Kūdikėlio Jėzaus Terešė. „Purgatio activa“ (sielos persilaužimas) esanti sąlyga tam dvasios ramybei.

Bene sunkiausias uždavinys buvęs parašyti studiją apie Eckehartą. „Eckehartas yra didelė problema“, sako autorius savo studijos prakalboj. Vieni jam karštai pritarė, kiti fanatiškai persekiojo. Šio darbo imtis autorių įpareigojęs Eckehartas kaip germanistikos mokslo objektas, kurio niekas negalys ignoruoti, kas nagrinėjus vokiečių kalbą ir literatūrą.

Pats darbas buvęs parašytas per dvejus metus. Ypač reikšmingos buvusios 1929 ir 1930 metų vasaros kelionės į Eckeharto gyventas vietas ligi pat Koelną. Ten tekę susipažinti su aną laikotarpiu ir patį mistiką liečiančiais dokumentais.

Visas sunkumas, rašant apie Eckehartą, kyla iš to, kad, vertinant jį kaip rašytoją stilistą, neišvengiamai reikia susidurti su teologija. Pačioj studijoj gan plačiai aprašytas Eckeharto gyvenimas ir svarbiausi jo mokslo bei mistikos bruožai. Kas kita buvo kalbant apie Seusę ar Taulerį, kur buvo galima duoti daugiau jų kūrybos pavyzdžių. O šioj studijoj Eckehartui kaip rašytojui ir stilistui skirta palyginti nedaug vietos. Negaledamas išvengtų grynai teologinių proble-

mų, autorius pasikliojęs tyrinėjimais tokių teologų ir mokslininkų, kaip Deniflės, Grabmanno, Horsteino ir kitų.

Prel. J. Naujokas, recenzuodamas šią studiją (*Tiesos kelias*, 1931, Nr. 6) pažymėjo, kad prof. J. Eretas Eckehartą vertinęs „švelniai ir atsargiai“, tuo būdu lyg ir prisidėdamas prie tų, kurie siekė jo reabilitacijos. Vis dėlto autorius Eckehartą per daug įvertinęs dėl jo mistikos (t. p., p. 340). Dėl to svarbiau buvę išskirti to mistiko nuopelnus kalbos ir stiliaus atžvilgiu: juk jis buvo, kaip ir Dante, vienas iš pirmųjų pavartojusių liaudies kalbą savo raštams. Lig tol tegaliojo lotynų kalba.

Kaip ten bebūtų, prof. J. Eretas savo mistinėmis studijomis nemazai pasitarnavo: jis pirmasis lietuvių kalba su šiuo reikšmingu laikotarpiu supažindino ir lietuviškąją studentiją, ir plačiau visuomenę.

Vokiečių literatūros istorija lietuvių kalba

Praėjus metams nuo mistinės literatūros studijų paskelbimo, 1931 m. buvo išleistas prof. J. Ereto *Vokiečių literatūros istorijos I tomas*. Iki tol tokios literatūros istorijos lietuvių kalba neturėjom. Tebuvo tik anksčiau išleista K. Puidos versta *Vokiečių kūrėjų: vokiečių literatūros istorija* (1922, 2 t.; tai daugiau mokyklinis vadovėlis).

Iš autoriaus pratarčių nematyti, kokios apimties turėjo būti prof. J. Ereto vokiečių literatūros istorija, bet prof. St. Šalkauskis savo rašiny „Didysis gyvenimo nuotykis“ (J. Brazilio redaguotoj knygoj *Didysis jo nuotykis*, 1972, p. 67) buvo užsiminęs, kad tai esąs „plačiai užbrėžtas leidinys“. Pagal išleisto tomo apimtį dar turėjo būti bent du, o gal ir trys tomai. Pirmasis tomas skirtas germanų literatūrai, senajai ir naujesnei vokiečių literatūrai ir baigiamas riterių literatūros saulelėdžiu, tad apima laikotarpį nuo VI a. iki XIV a. pradžios.

Autorius, rašydamas šią literatūros istoriją, nekreipė dėmesio į „visas tas metodes naujenybes, kurių dabar pilnas literatūros mokslo“, bet neapsiejo be savo mokytojų Nadlerio ir Oehlio pagalbos. Iš tiesų prof. J. Nadlerio, kilčių ir gamtovaizdžio metodo literatūros moksle autoriaus, įtaka jaučiama ir šioje prof. J. Ereto literatūros istorijoje. Tai priminė ir dr. G. Studerus, vokiečių kalbos lektorius Humanitariniame fakultete, šią knygą recenzuodamas (*Naujoji Romuva*, 1932, Nr. 10). Pažymėjęs, kad J. Ereto viduramžių mistinės studijos buvo „gilios ir svarbios“, jis rašė, kad ir šiame literatūros istorijos veikale „peržengiamas literatūros istorijos riba ir vedama į tautos, bažnyčios ir kalbos istoriją“. Taipgi žemėlapiui sudaryti pagal prof. Nadlerio metodą: kūrybos etnografiniam paskirstymui randame bavarų, austrų, alemanų, frankų, tiuringų ir saksų (fryzų). Šių kilčių veikmė literatūros kūriniams nevienoda, pvz. austrų-bavarų Walther von der Vogelweide yra visai kitoks, negu alemanų - švabų Gotfridas von Strassburg ar frankų Wolframas von Eschenbach (su *Parsifaliu*). Frankai bus buvę kūrybingiausi, iš jų ir Goethė kilęs.

Tačiau be prof. Nadlerio įtakos šiai literatūros istorijai galima pastebėti ir kitą — tokių tolimesnių autorių kaip Salzerio, Ehrismanno ir kitų, kurių naujesnis metodas autoriaus buvo labiau proteguojamas, negu tokių pozityvistinių autorių kaip Schereris. Nemaža ištraukų iš minėtų autorių buvo įkomponuota į šią literatūros istoriją. Apie tai kiek užsiminė ir pats autorius, (Nukelta į 2 psl.)

Bazilio tapytojo Otto Weber, prof. Juozo Ereto bičiulio, paveikslas, vaizduojantis karo pabėgėlių šeimą. Modeliu buvo paimta prof. Juozo Ereto šeima, jai pasiekus Šveicariją iš rusų okupuotos Lietuvos ir iš SS lagerių Vokietijoje.

Profesorių Eretą prisimenant

ALINA SKRUPSKELIENĖ

Profesorių dr. Juozą Eretą, neseniai mirusį Bazelyje, Šveicarijoje, prisimenu kaip vokiečių literatūros profesorius Kaune. Iš savo tėvynės Šveicarijos jis atvyko pačioj Lietuvos nepriklausomo gyvenimo pradžioje, tuoj po Pirmojo pasaulinio karo, gyvenimui apsimtant, 1919 metų spalio mėnesį. Atvyko dirbti spaudos darbo. Pasunkėjus politinėms sąlygoms, iškilus konfliktui su lenkais dėl Vilniaus, Profesorius stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Pulkininkas Konstantinas Žukas savo atsiminimų knygoje *Žvilgsnis į praeitį* (žr. p. 333) mini kaip šviesų pragiedruli tamsiame ano meto Lietuvos danguje susitikimą su Profesorium: „Kartą atėjo pas mane jaunas, gražus, raudonskrustis svetimtautis. Tas netikėtai svečias prisistatė, lietuviškai pasisakęs esąs Juozas Eretas, Šveicarijos pilietis, norįs padėti Lietuvai sunkioju jai metu“. Kai nustebe pulkininkas paklausė, iš kur jis išmokęs lietuviškai, išgirdo atsakymą: „Turėjau ypatingą gerą draugą lietuvį“.

Tas gerasis draugas buvo Mykolas Ašmys, klaipėdietis lietuvis. Tiek jis pats, tiek visa jo giminė buvo ataklūs lietuviai, kurie dažnai turėjo nemalonių susidūrimų su vokiečių valdininkais. Norėdamas išvengti vokiečių saugumo bei galimo arešto ir ieškodamas tinkamesnio klimato savo silpnokai sveikatai, Mykolas nutraukė studijas Vokietijoje, nuvyko į Šveicariją ir įsirašė Lausanne į universitetą, norėdamas rašyti ten savo daktarinę disertaciją. Tai čia, Lausanne, ir susipažino su tik savo studijas baigusiu Eretu ir jau dirbančiu lietuvių spaudos biure. Mykolas Ašmys, rimtas, malonus ir labai socialus, lengvai su juo susidraugavo, juo labiau, kad Ašmys, augęs ir brendęs Vakarų kultūroje, buvo Eretui artimesnis. O Eretas jau buvo neblogai informuotas apie Lietuvą ir susižavėjęs ir susidomėjęs lietuvių kova dėl savo tėvynės laisvės. Ašmys naujam bičiuliui dėstė savo ateities planus, būsimojų darbo gaires, savo užsimojimus, savo svajones, idealus. Lietuvą vaizdavo, kaip svetimųjų skriaudžiamą, bet pajėgią išaugti ir kultūringą valstybę, kaip Olandiją, Šveicariją, Belgiją. Planus sugriovė siautusi anuo metu sunki gripo epidemija, kuri neaplenkė nė Ašmys. Bet ir ligoninėje atsidūręs ir sunkiai sirgdamas, jis nenustojo svajojęs apie Lietuvos ateitį ir savo darbus jai. Pajutęs, kad

iš ligos nebepakils ir grius visos jo svajonės ir planai, kurių jis jau nebegalės vykdyti, įprašė savo bičiulį Eretą vyksti į Lietuvą ir ten už jį dirbti atsistatantčiai Lietuvai. Mirštančiam duotą žodį Eretas ištesėjo, bet tas jo žadėtasis vienerių metų nuotykis išėjo į du dešimtmečius. Beveik visas šis Lietuvoje praleistas laikas buvo skirtas moksliniam darbui universitete. Bet nemažai iš pradžių dirbta, organizuojant ano meto dar silpną mūsų spaudą, steigiant Lietuvos žinių agentūrą, žinomą Eltos vardu. Jam teko net, kaip Lietuvos vyriausybės įgaliotiniui, kalbėtis su Suomijos vyriausybe ir parvežti iš ten Lietuvos de jure pripažinimo dokumentą.

Profesoriaus Ereto paskaitų klausyti pradėjau 1924 metų pavasario semestre. Iš pradžių įsirašiau į prancūzų literatūros kursą, vėliau perėjau į vokiečių ir baigiau kaip šalutinę literatūrinių studijų šaką. Čia ir noriu pasidalinti prisiminimais apie savo profesorius, kokį įspūdį jis ir jo metodas darė mums, jo klausytojams, ką naujo pastebėdavom, kiek kitoks jis mums atrodydavo auditorijoje, palyginus su ano meto kitais dėstytojais.

Tiek mūsų turimi vadovėliai, tiek literatūros mokslininkai ir universiteto dėstytojai labiau mėgo istorinį literatūros dėstymo ir tyrimo metodą, pvz., Mykolas Biržiška. Per paskaitas pateikdavo daug faktinės medžiagos, datų iš kūrėjo gyvenimo, veikalų metrikų, žinių iš jų gyvenamosios epochos, literatūrinių įvykių eigos. Mes, literatūros istorijos studentai, buvom labiau įpratę prie šio istorinio metodo.

Profesoriaus Ereto klausytojai ir aš pati netrukus pajutom, kad mūsų profesorius yra kitoks ne tik savo išvaizda, elgesiu, temperamentu, bet kitoks ir dėstytojas. Nepateikdavo faktų, bet labiau veikdavo studentų vaizduotę, sukeldavo domesį dėstomuoju dalyku. Buvo jaučiama, kad atėjo mokslininkas su kitokiu pažvelgimu į literatūros kūrinių. Jam kūrinyje ir kūrėjas nebuvo atsieti nuo aplinkos. Lietuvą vaizdavo, kaip svetimųjų skriaudžiamą, bet pajėgią išaugti ir kultūringą valstybę, kaip Olandiją, Šveicariją, Belgiją. Planus sugriovė siautusi anuo metu sunki gripo epidemija, kuri neaplenkė nė Ašmys. Bet ir ligoninėje atsidūręs ir sunkiai sirgdamas, jis nenustojo svajojęs apie Lietuvos ateitį ir savo darbus jai. Pajutęs, kad

Prof. Juozas Eretas prieš maždaug 20 metų su tuometiniu lietuvių jaunimu New Yorke.

Nuotrauka Vytauto Mazelio

trumpam ir į geografines detales, ir prieš klausytojų akis išskildavo įvairių žemės kampų atstovai: drąsusis kalnų gyventojas, ar su atšiauria gamta besigrumijęs tolimoje šiaurėje, ar susitelkęs lygumų svajotojas. Visi jie paliko didingus, savitus kultūros paminklus. Palyginus su tuo, kas buvo auditorijoje gautą medžiagą namų skaityba. Profesorius buvo svarbu išjudinti studentą, paskatinti į mokslinį darbą, paveikti jauno žmogaus vaizduotę, uždegti, dabar sakytumėm — užangažuoti. Tai vertė studentą patį daugiau dirbti, savarankiškai ieškoti papildomų žinių. Sukeltas smalsumas ir nepaslinkus klausytojų įvilidavo į biblioteką ir versdavo pasklaidyti knygą. Taip buvo ugdomas savarankiškas galvojimas ir ruošimasis ateities darbui.

Profesoriaus Ereto metodui talkino jo iškalingumas. Tai buvo tikrai Dievo apdovano-

tas kalbėtojas — menininkas. Visi, kurie jį arčiau pažinojo ar dirbo su juo kaip sekretoriai, tvirtino, kad jis nepaprastai rūpestingai ruošdavosi tiek savo straipsniams, tiek paskaitoms. Bet savo užrašų auditorijoje neturėjo, niekad neskaitė, bet kalbėjo. Kalbėjo patraukliai, įdomiai, ekspresyviai. Tai nebuvo retorika, kuri dažnai skamba šalta ir be gilesnės minties, bet į žodį ir mintį šiltai įsijaučiančio menininko kalba. Taip pasakytas žodis giliai įsireidavo į studento atmintį. Profesoriaus paskaita dažnai atrodydavo kaip kokia improvizacija, kai kuriuos literatūros istorijos epizodus jis išdėstydavo tikrai užsidedęs, užbaigdamas artistišku kokio eilėraščio ar veikalo ištraukos paskaitymu. Nevengdavo humoro, anekdotų. Norėdamas užmegzti šiltesnį ryšį su klausytojais, Eretas mesdavo kokį klausimą, greitai sugriaudamas tą

tas kalbėtojas — menininkas. Visi, kurie jį arčiau pažinojo ar dirbo su juo kaip sekretoriai, tvirtino, kad jis nepaprastai rūpestingai ruošdavosi tiek savo straipsniams, tiek paskaitoms. Bet savo užrašų auditorijoje neturėjo, niekad neskaitė, bet kalbėjo. Kalbėjo patraukliai, įdomiai, ekspresyviai. Tai nebuvo retorika, kuri dažnai skamba šalta ir be gilesnės minties, bet į žodį ir mintį šiltai įsijaučiančio menininko kalba. Taip pasakytas žodis giliai įsireidavo į studento atmintį. Profesoriaus paskaita dažnai atrodydavo kaip kokia improvizacija, kai kuriuos literatūros istorijos epizodus jis išdėstydavo tikrai užsidedęs, užbaigdamas artistišku kokio eilėraščio ar veikalo ištraukos paskaitymu. Nevengdavo humoro, anekdotų. Norėdamas užmegzti šiltesnį ryšį su klausytojais, Eretas mesdavo kokį klausimą, greitai sugriaudamas tą

nematomą sieną, kuri dažnai iškyla tarp kalbėtojo ir klausytojo, jei parenkamas labiau formalus dėstymo būdas.

Bendrajį studentų išsilavinimą stipriai kėlė profesorius Ereto suorganizuoti papildomieji seminarai. Jie nepriklausė dėstomam kursui, iš jų studentai negaudavo užskaitų, nereikėdavo laikyti egzaminų, o profesorius negaudavo atlyginimo. Bet mes rinkdavomės reguliariai kas savaitę, laisvu nuo formalių paskaitų metu, ir tiems pokalbiams skirdavom kiekvieną kartą apie dvi valandas. Tai buvo paties profesorius iniciatyva, nes jis turbūt jautė neišnaudotus studentų gabumus, neišieškotą veržlumą mokytis, kitaip tariant, mūsų, studentų, potencialą. Tikrai, mes veržėmės mokytis, bet mano studentiškos kartos, pirmosios po karo ir pirmosios savame lietuviškame universitete, bendras išsilavinimas nebuvo didelis, mažesnis nei tų, kurie atėjo vėliau ir galėjo mokytis jau su normalėjusiose sąlygose. Mums sutrukdė karas. Nemažą mokyklinio amžiaus jaunimo turėjo laukti jo pabaigos, kad galėtų stoti į kariuomenę, nors mokyklą ir nuosekliai išėiti visą kursą. Tad vydamiesi karo sugaišintą laiką ir savo pažengusius metus, daugelis, pasiruošę privačiai, laikė egzaminus iš karto į aukštesnę klasę arba į „peršokdavo“, išmokę jos reikalaujamą programą per vasaros atostogas. Nemažą buvo ir tų, kurie mokytis pradėjo jau žymiai vyresnio amžiaus. Tą išsilavinimo trūkumą ir papildydavo tie neoficialūs seminarai.

Tų pokalbių temos buvo labai įvairios ir nesibaigdavo per vieną susirinkimą, bet buvo diskutuojamos ilgesnį laiką. Atsimenu, pvz., kartą svarstyta įvairių Europos, kitų žemynų rasių klausimas,

kuriuo tuo metu labai domėtasi, bet antropologine prasme, be dabartinio politinio atspalvio. Aiškindavomės įvairių žemynų gyventojų fizinius ir dvasinius skirtumus, jų gyvenimo dinamiką, kokią reikšmę ir kokį poveikį tie skirtumai galėjo turėti jų kūrybai. Vokiečių mokslininkų veikaluose buvo galima pastebėti tendenciją šiaurinę rasę laikyti pranašesne už kitas. Profesorius Eretui, šveicarui, nebuvo sunku kritiškai vertinti tą pažiūrą. Kita mėgstama tokių seminarų tema buvo muzikos sritis. Profesorius supažindindavo mus su muzikiniais stiliais, terminais, muzikinio kūrinio formomis. Niekados teoretiškai, bet praktiškai. Pirmiau išklausydavome plokštelėje grojamą dalyką, paskui komentavom, siedami tai su literatūrinio patyrimu, kurį tie komentarai ryškiau nušviesdavo, papildydavo, pagilindavo.

Bet labiausiai kitoks profesorius buvo santykiuose su studentais. Draugiškas, paprastas, dažnai net paslaugus. Nuėjusį pas jį į namus kuriuo nors reikalu studentą sutikdavo mandagiai, padėdamas jam nusivilkti palatą, pabaigus draugiškai išlydėdamas. Profesoriaus dalyvavo studentų iškylose, literatūros mėgėjų draugijos „Satrijos“ susirinkimuose, o žiemą su studentais sportininkais net su rogutėmis leisdavosi žemyn nuo Vytauto kalno, nes ir pats mėgo visokias sporto rūšis. Bet studentai visuomet jautė gilią ir nuosirdžią pagarbą savo mokytojui ir niekad nedrįso peržengti ribos į neleistiną familiarumą.

Profesoriaus Ereto darbas paliko neišdildomus pėdsakus kultūrinėje, mokslinėje, visuomeninėje dirvoje. Ypač būtų svarbu prisiminti ir įvertinti jo įdomią ir drąsą plunksną, jau grįžus jam į savo tėvynę Šveicariją.

Prof. Ereto literatūros mokslo darbai

(Atkelta iš 1 psl.)

primindamas knygos spaudai rengimo procesą.

Si literatūros istorija savo pobūdžiu ir stiliumi bemaž visiškai skiriasi nuo prof. Ereto literatūros paskaitų auditorijoje. Knygoje pateikiami literatūriniai faktai su atitinkamomis ekspozicijomis, o paskaitose profesorius reiškesi su gana plačiomis interpretacijomis, kartais gero, kai nutildamas nuo pagrindinės temos, bet skatindamas studentų iniciatyvą.

Nors prof. Šalkauskis savo minėtame straipsnyje teigė, kad vokiečių literatūros istorijos rašymas dėl Goethės sukakties buvęs tik laikinai nutrauktas, bet 1934-40 m. laikotarpis nebuvo panaudotas tam užmojui užbaigti. Tada

buvo imtasi kitų darbų, pvz. L.K.M. Akademijos darbų redagavimo ar publicistikos.

Knyga buvo taikyta, berods, germanistikos studentams ir gal gimnazijų aukštesniųjų klasių mokiniams. Pirmieji ją bus linkę mažiau pasinaudoti, pirmenybę duodami vokiškai rašytoms knygoms, antrieiems sunkumų galėjo sudaryti cituojami ir lietuvių kalba neišversti senosios vokiečių literatūros tekstai, galėję kelti problemą ir ne vienam vokiečių kalbos mokytojui dėl žodynų trūkumo. Tad ir ribotas knygos pareikalavimas galėjo autoriui sulaukyti nuo to darbo užbaigimo. Gana plati bibliografija (20 psl.) būtų naudinga ne tiek studentui, kiek mokslininkui, kuris žino, kaip pasidaryti atranką. Autorius tai bus pramatęs, ir savo redaguojamame žurnale *Athenaeum* (1930, Nr. 1) buvo išspausdinęs čia rašančiojo „Bibliografiją vokiečių kalbai ir literatūrai studijuoti“, sudarytą su paties profesorius pagalba. Toji bibliografija buvo pravartanti visiems, kurie studijuoja germanistiką.

Prof. J. Eretas į vokiečių literatūros istorijos parašymą lietuvių kalba įdėjo daug kruopštaus darbo, juoba, kad jį parašyta ne iš paskaitinių konspektų. Reikia apgailestauti, kad ji liko neužbaigta dargi kaip tik tuo laiku, kai buvo išleistos kitų tautų literatūros istorijos — prof. V. Dubo *Prancūzų literatūros istorija* (1930, 2 t.) ir prof. B. Sruogos *Rusų literatūros istorija* (1933, 2 t.).

Su Goethės sukaktimi susiję darbai

Dar 1928 m. prof. J. Eretas keliavo į Vokietiją ir Šveicariją rinkti medžiagos Goethės mirties šimtmetinei sukaktčiai (1832 - 1932) paminėti. 1933 m. atliko tokią mokslinę kelionę į Goethės gyventas vietas. Tų kelionių rezultatas — dvi studijos. Tai *Jaunasis Goethe* (atspaudas iš *Athenaeum*, 1932) ir *Jonas Wolfgangas*

Goethe (1933). Taipgi tos sukakties metais buvo išspausdinti keli prof. J. Ereto straipsniai žurnaluose, pvz. „Esmingasis Goethe“ (*Naujoji Romuva*, 1932, Nr. 2), „Goethe ir Schilleris“ (*Zidinsys*, 1932, Nr. 2), buvo išleista L.K.M. Akademijos minėjime skaityta paskaita „Goethe po šimto metų“. Šio paskaitoj Iz. Didžiulis (prof. Tamošaitis) įžiūrėjo Goethės degradavimą (Vairas, 1932, Nr. 6). Prelegentui Goethė „nemokąs susivaldyti žmogus, erotikas, žemės žmogus, nemokąs ir nesugebąs pakilti“. Ir toks vienašališkas vertinimas esanti „mirštama nuodėmė“. Didžiulis atakavo ne tik prof. Eretą, bet ir Humanitari-

nių mokslų germanistikos prof. H. Engertą: „Prof. Engertas ar nenorėjo ar nemokėjo kitaip pažvelgti į Goethę, kaip tik po buržuaziškai liberalinius devynioliktojo amžiaus akinius... Devynioliktojo amžiaus buržuazaus liberalo akimis pažiūrėjo į Goethę ir p. Eretas ir, kaip „nekataliką“, jį pamerke“ (t.p., p. 250).

Iš tikrųjų prof. J. Eretas savo studijoje *Jaunasis Goethe* į šį klausimą pažvelgė blaivesniu žvilgsniu, jo kaip kokio dievaicio per aukštai nekeldamas ant piedestalo, bet ir neniekindamas. Studijoje parodytas Goethės profilis iki pirmųjų Weimaro metų. Gana plačiai nušviesta

Goethės asmenybės raida. Nemaža vietos skirta amžininkams ir moterims, kurios turėjo reikšmės Goethės kūrybai. Atskirai panagrinėti Goethės jaunystės kūrinių, pradedant *Clavijo* ir baigiant pirmąją *Fausto* koncepciją („Urfaust“). Specialiai sustojama prie Herderio, kuris jaunąjį Goethę supažindino su lietuvių dainomis.

Vis dėlto vienas kitas drąsesnis tvirtinimas apie jaunojo Goethės kūrybą galėjo užkliūti literatūros kritikai. Tai yra pažymėjimas germanistas Ig. Skrupskelis savo recenzijoje (*Zidinsys*, 1933, Nr. 2). Nebuvę išvengta kai kurių perdėjimų, pvz., kad Goethė vienas per ketverius metus sukūręs tiek vertybių, kiek visa tauta per 4 šimtmečius, arba kad Sesenheimo epizodas (vad. „Sesenheimo lyrika“) sudarė visą Goethės kūrybą.

Vis dėlto šia monografija, nors ir tik daline Goethės gyvenimo bei kūrybos apžvalga, buvo reikšmingai pažymėta didžiojo klasiko šimtmetinė mirties sukaktis lietuvių kalba. Monografijos stilius — vaizdingas, pilnas aforizmų ir laisvas — kiek priminė prof. Ereto auditorijos paskaitų stilių.

Kai kas iš šios studijos buvo pakartota ir stambesniojo knygoj *Jonas Wolfgangas Goethe*. Bet šio veikalo koncepcija yra visai nauja ir intriguojanti. Ji išreikšta trejopa Goethės kūrybos įžvalga: Margaretą, Heleną, Mater Dolorosą. Tos *Fausto* veikėjos atstovauja trims Goethės kūrybos tarpsniais ar pradam: tautiniam, klasikiniam ir krikščioniškam. Pagal tuos pradus ir nagrinėjama visa Goethės kūryba. Bet viską suvesti į šią schemą vargiai pavyktų jau vien dėl kūrėjo amžiaus. Pvz. Goethės senatvės kūryboj akcentuojamas perėjimas iš pagonybės į krikščionybę, bet krikščioniškojo gyvenimo pradų ne mažiau yra ir pirmojo *Fausto* dalyje, negu antrojo, kur tik pati pabaiga susipindi krikščioniškai (Nukelta į 4 psl.)

Prof. Juozas Eretas su vyskupu Antanu Deksniu ir soliste Lilija Šukyte 1971 m. gruodžio mėn. 4 d. vy-

kusiame Stasio Šalkauskio minėjime Muenchene.

Petravičius Amerikos meno arenoje

E. HOLENDERIS

Petravičius, esu įsitikinęs, padarys savo kraštui garbės.

Prof. Jacques Beltrand

Vyriausios valstybinės meno tarybos narys. Paryžius, 1938 m. liepos mėn. 11 d.

Mes, lietuviai, kurių daile yra giliai įleidusi šaknis grafikos meno tradicijoje, turėtume didžiuotis Viktoro Petravičiaus pasisekimais Amerikos meno arenoje. Neseniai Vidurvakarių Amerikos meno muziejus (Midwest Museum of American Art) Elkhart, Indiana, įsigijo 37 dailininko Petravičiaus kūrinius savo nuolatinei kolekcijai. Tai sudaro geriausią to muziejaus rinkinį vieno, dar tebegyvenančio menininko darbų. Petravičius pagaliau surado sau vietą Amerikos didžiųjų menininkų tarpe, tokių kaip Ansel Adams, Theodore Robinson, Louise Nevelson, Jackson Pollock, Norman Rockwell, Grant Wood ir Andy Warhol.

Petravičiaus emociniai ir techniškai stiprūs darbai bus viešai išstatyti jo individualioje parodoje Midwest Museum of American Art muziejaus jubiliejiniais metais nuo 1984 m. gegužės mėn. 11 d. iki birželio mėn. 11 d. Liepos mėnesį ši paroda bus perkelta į Northern Illinois universitetą „De Kalb“ mieste. Dar vėliau ji pasieks 20 kitų muziejų nuo Atlanto iki Pacifiko. Taipogi, ryšium su šiomis parodomis, jau yra perrežisuotas televizijos filmas apie dailininką Petravičių, paruoštas WNIT-TV stoties, kuriuo galės pasinaudoti vietinės PBS (Public Broadcasting Station) televizijos stotys.

Vidurvakarių Amerikos meno muziejaus patalpas sudaro keturios erdvių galerijos — salės: pirmosiose dviejuose nuolatiniai eksponuojami Amerikos menininkų darbai nuo 19-to šimtmečio realistų iki dabartinių Chicago imazistų srovės puoselėtojų. Kitos dvi salės skirtos individualiems menininkams ir kilnojamoms parodomis. Antroji pastato aukštą užima meno studijos, lekcijų kambariai ir t.t. Muziejui energingai vadovauja direktorė Jane Burne ir kuratorius Brian Byrne, kurie jau yra sėkmingai suruošę didelį skaičių kilnojamo parodų — vėliausia iš jų, „Retrospective on American Photography“, susilaukė viso

Dail. Viktoras Petravičius šalia savo triptiko „Jaunystės daina“ (1983).

Nuotrauka A. Urbos

krašto pagyros. Sis augantis institutas yra stipriai remiamas Elkharto visuomenės, verslininkų ir meno mėgėjų bei rinkėjų.

Viktoras Petravičius yra pats įtakingiausias lietuvis grafikas Amerikoje — jau daugiau kaip 50 metų Petravičiaus, kaip tos srities iškilaus kūrėjo, darbai spinduliuoja virš jo laikotarpio ir veikia jaunesnės kartos grafikų tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje šeimą. Petravičiaus įtaka kaip tik ypačiai pastebima dabartinėje Lietuvoje. Prieš daugelį metų vienas iš kritikų yra rašęs: „Petravičius yra, mano manymu, vienintelis lietuvių dailininkas, galįs suverniaiškai kalbėti apie legendarinę Lietuvą. Čiurlionis atpažino ir išskėlė lietuvių kosmišką sielą, Petravičius — lietuvių liaudies pasaulį“ (Aleksis Rannit, 1949 m.).

Petravičius savąją reputaciją pasiekė gana anksti gyvenime. Beveik prieš 47 metus jis laimėjo Grand Prix premiją tarptautinėje meno parodoje Paryžiuje ir dėl to buvo paskirtas tarptautinė juri komisijon spręsti bei įvertinti tuolaikines meno sroves ir kryptis. Amerikoje jis buvo apdovanotas Chicago Meno instituto filisterių draugijos premija.

Ir dabar, sulaukęs 77-rių metų, jis tebėra pasiliekęs kūrybingas kaip ir anksčiau, visada stengdamasis žiūrovą numatyti nauja technika, vis bandydamas (kartais laukdamas priimtų meno dės-

nius) sukrėsti kritikus. Jis piešia spausdindamas ir spausdindamas piešias; jis tyčia sukuria „klaidas“ savo kompozicijose, kad galėtų turėti pasitenkinimą, pro jas išsikovoja, nuo jų išsiskindamas. Kartais jis kuria minkštas apybraižas, kada būtų pageidaujamos aštresnės. Visa tai jis suriša spalvomis, kurios, nors jautrios, yra tuo pačiu metu žemiškos: pilkos, kaip audros debesys, spindinčiai sidabrinės, dulkėtai ružavos, moliniai raudonos, dangiška

NAUJI LEIDINIAI

• **AUSRA**, 1980 m. kovas — 1980 m. gruodis. Chicago: Akademinės skautijos leidykla, 1983. Redagavo ir vardu rodyklę sudarė Jonas Dainauskas, 256 psl. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidėjus, pas platintojus ir Drauge.

Sis leidinys yra Akademinės skautijos leidyklos perspausdintas penktasis Lietuvos pogrindyje leidžiamas žurnalo *Aušros* numeris, išleistas Lietuvoje 1980 m. kovo mėn. — 1980 m. gruodžio mėn. datomis. Šiuose numeriuose Lietuvos pogrindžio autoriai rašo jiems aktualiais klausimais, kurie yra: alkoholizmo problema, Lietuvos rusinimas, nutautėjimo pavojai ir Lietuvos demografinių duomenų išdavos, Lietuvos laisvės kovotojų bei jų artimųjų persekiojimas ir informacijos apie kalinamų lietuvių gyvenimo sąlygas, Lietuvos praeities niekinimas, lietuvių — lenkų santykiai ir religinė lietuvių padėtis Seinų krašte bei lietuvių padėtis Gudijoje. Šalia pesimistinių padėties vertinimų, girdimas ir optimistiskasis, savim pasitikintis prispaustųjų lietuvių balsas. Visiems, kuriems rūpi ne tik prispaustųjų mūsų tautiečių padėties analizė, kurią kartais tariamės galintys vykdyti „objektyviai“, iš šalies, bet dar labiau jų patčių balsas, jų patčių tiesioginis žvilgsnis į savo padėtį, šis leidinys yra būtinas šaltinis, kad galėtume ir juos išgirsti, ir jų liudijimą kitiems pakartoti.

• **Alė Rūta. PIRMIEJI SVETUR**. Romanas, laimėjęs „Draugo“ 33-čią romano konkursą. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1984. 378 psl. Viršelis dail. Rasos Arbaitės. Kaina — 12 dol. Gaunama pas platintojus ir Drauge.

Daugelio kūrinių autorė Alė Rūta šiuo premijuotu romanu skaitytąją nuveda į pirmųjų lietuvių ateivių Amerikoje gyvenimą. Palikę rusų okupuotą ir baudžiamą spaudžiamą tėviškę, jie pradeda sunkiai kurti naują gyvenimą neįprastose sąlygose, naujame krašte, sunkiuose darbuose — anglų kasyklose. Šalia savęs jie mato mirtis, sunkius sužeidimus ir nedalią. Personai gyvi nepaprastais įsikūrimo rūpesčiais ir nesutrandomu paliktos tėviškos ilgesiu.

Pirmieji sveturi — tai 19-tojo šimtmečio pabaigos ir 20-tojo pradžios lietuvių ateivių Amerikoje gyvenimo iškarpas. Šiame kūrinyje gyvai piešiami dideli naujųjų atei-

mėlynos arba rytmečio žolės žalumo. Spalvos tapomos ektonomiškai, vos pridengiant medžiagą — nesuteikiant vaizdo, jog ten dažai... Kartais sunku atskirti, ar tie paveikslai grafika ar tapyba, ar puikus suvienijimas abiejų. Kaip būtų, rezultatas yra puikus,

Viktoras Petravičius

Cherry Beach (1983)

vių troškimai, noras gyventi geriau gyvenimu, rūpestis savo organizacijomis, kurios gelbsti atsikvėpti savu oru, nuraminti ilgesį ir pasidalinti pasisekimais ir skaudžiomis nelaimėmis. Jie nepalūžta naujo gyvenimo nedalioje, džiaugiasi laimėjimais ir rūpinasi susikurti tokį gyvenimą, kad lietuviškuose susibūrimuose rastų lyg naują tėviškę. Ir kietu užsispyrimu, ištverme ir sunkiu darbu jie laimi bent tiek, kad gali jau laiduoti savo ateinančioms kartoms lengvesnį gyvenimą — kelią į mokslą.

Sis romanas iškelia užmirštą ir

daugeliui nežinomą lietuvių gyvenimo laikotarpį svetimame krašte kuriantis ir vis tikintis grįžti į savo paliktus namus, nors ten jau nauji žmonės ir naujas gyvenimas.

Autorės nupieštas gyvenimas, gyvi pokalbiai, sultingas stilius pritraukia skaitytoją sekti tą tolimą savo tautiečių gyvenimą ir jų sunkų kūrimąsi iki pagrindinių personazų pasitraukimo iš gyvenimo. Ateina naujos kartos, kurios jau kitomis akimis žiūri į gyvenimo vingius ir nesijaučia išmestos iš savo natūralios aplinkos.

Midwest Museum of American Art, Elkhart, Indiana, pastaraisiais metais įsigijęs Viktoro Petravičiaus dailės darbų rinkinį. Nuo gegužės mėn. 11 iki birželio mėn. 17 d. čia vyks paroda. „Viktoras Petravičius: Master of the Monoprint“.

Valentina Ūselienė

ŽMOGUS NE ŠUVA

Vidury triukšmingos gatvės staiga labai škausmingai užkaukė šuva. Aukštai iškėlęs galvą, nieko nematydamas, jisai įdėjo į tą kaukumą visą savo paklydusios ir išsilgusios šuniškos širdies

neišpasakytą skausmą.

Trumpam visų praeivių galvos pakrypo į tą pusę. Storoji moteris sustojo gatvės vidury, šaligatvį spoksojo kažkur bėgęs vaikas, o tarpdury su plaktuku gruoobletoj rankoj iškišo galvą ir žvelgė triukšmo link

juodasis batsiuvys.

Tačiau tuoj vėl kiekvienas skubino ir taip jau greitą žingsnį, ar grįžo į slogios krautuvės vidų ir tęsė toliau savo darbą.

O šuva vis kaukė ilgesingai ir skaudžiai...

Pro šalį lėkė sunkvežimiai bei senos ir sukrypusios mašinos. Dulkių debesys lydėjo jas ir kartais slėpė savyje tą vargšą gyvulį. Dažnai atrodė, jog jau sunkusis ratas staiga užgniauš

tą skaudų šauksmą.

Bet šauksmas sklido dar ilgiai... Vargšas kažkieno ten paliktas ar pasimetęs šuo vis kaukė ir tame kauksme skandino savo baimę, ilgesį ir alkį.

Vėliau atrodė, jog jau niekas jo nepaisė...

O tačiau, kiek daug žmonių būtų galėję taip pat, kaip tas paklydęs šuo, sustoti gatvės vidury ir rekti, šaukti iki užkimo ir tame šauksme bandyti nuslopinti skaudžiai užgautą širdį, neviltį, nusivylimą, palaidotas svajones...

O gal dažnai net alkį...

Tačiau žmogus ne gyvulys — jisai nešioja savyje tą kartų širdies skausmą ir slepia jį po abejinga šypsena... Ir skuba, eina jis gatvę pats vienas sau. Ir gal todėl jisai nepaiso ir to paklydusio šunies kaukimo.

TAI ĮVYKO MOTINOS DIENOS IŠVAKARĖSE

(Iš laikraščio.)

Koks nejaukus šiandieną rytas!...

Kaip visuomet vežu sūnelį ir dukrelę į mokyklą.

Pasiėmiau kartu ir tą mažiausią savo, nes neturiu su kuo aš jo palikti.

Bet šiandieną tokia baisi audra ir toks gilus tas rūkas...

Nutilę net mažiųjų mano. Nečiauska jie nieku, kaip visuomet.

Gal jaučia baimę jie taip pat kaip aš.

O gal pasukt atgal? Tačiau jau nebetoli. Pro rūką nematyti,

bet jau belikęs tik viens sunkus pasisukimas —

Ties pat stačiu krantu... O apacioj jau aš girdžiu,

kaip šniokščia besiveržiantis vanduo...

O koks staiga pakilo vėjas! Vos vėlė aš beišlaikau...

Dar valandėlė tik. Bet štai pasisukimas...

Ir vėjas toks žiaurus, jau pastveria mašiną...

Jau nebuslaikau, Jau krintame! O, Viešpatie!

Ir taip staiga! Koks siaubas! Koks juodas tas vanduo!

Nebreikalingas rinkas jau. Kur mano kūdikiai? Kur jie?

Girdžiu aš jų klyksmą ir dukrelės prislopintą šauksmą...

Ir baisių tylą tuoj po to. Ir mano veidą staiga užpila vanduo!

O kur sūnelis mano? Tas mažasis? Sėdėjo jis šalia manęs,

Savo aukšto sėdynėje. Štai jis čia, jau jį laikau!

Iškelt aš jį turiu, kad neužlietų jo tasai baises vanduo.

Deja, nebeturiu jėgų iškilti pati, nes aš jaučiu,

kaip veržias kraujas iš gilios žaizdos...

ir senka jau su juo gyvybė.

Bet rankose dar vis laikau aš savo kūdikį ir dar girdžiu

aš jo siaubingą klyksmą — Jis gyvas dar. Turiu jį taip laikyti,

kad ta baisi juoda banga nenuslopintų taip pat ir jo gyvybės.

Jau baigiasi mano kančia. O, Viešpatie!

Sustingę rankos tegul jį laiko ir po mirties...

Dukrelei ir sūneliui nebegaliu daugiau padėti —

kartu keliausim amžinybėn. Mirtis!

Jau stingsta mano rankos. O, Viešpatie!

Tegul išgelbsti jos mano sūnaus gyvybę!

« « «

Ir klykęs kūdikis iš nuovargio ir šalčio

pagaliau nutyla. Jis jaučia motinos rankas

ir jaučiasi saugus ir pamazų jis skęsta lyg į sapną...

Iš šalčio jo maža širdis jau stingsta...

« « «

Ir taip už valandų kelių jį randa tėvas —

sustingusį, bet gyvą, jau negyvos jo motinos glėby.

• Stasys Yla. **M. K. ČIURLIONIS: KŪRĖJAS IR ŽMOGUS**. Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1984. 468 psl. Viršelis ir meninis apipavidalinimas dail. Petro Alekso.

Jau pomirtinė kun. Stasio Ylos knyga, svarstanti didžiojo mūsų kūrėjo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gyvenimą ir kūrybą, iškelianti jo šakotą asmenybę ir talentą keliose srityse: dailėje, muzikoje, mastyje. Kaip pratarėje sakoma, „Čiurlionis išsiskyrė savo asmenybe, išsilavinimu, kūrybiniu intensyvumu ir originalumu. Išsiskyrė giliu žvilgsniu į gamtą, žmogų ir visą visatą“. Visa tai kiek atskleisti ir buvo šio paskutinio kun. Ylos darbo uždavinys. Jis atliekamas knygos skyriuose: Muzika — pirmoji jo kalba, Tapyba — pirmoji jo meilė, Sava kultūra — jo rūpes-

tis, Jūratė — jo nebaigtoji opera, Laikas finalinėse jo rungtynėse, „Norėčiau, kad mane suprastų“, Pakeliui į pasaulinį dėmesį ir Kūrėjo visumos beiškant. Knyga yra vertingas įnašas į šiuo metu vykdomas intensyvias Čiurlionio studijas, nes ji stengiasi atskleisti Čiurlionio meninės jėgos ištakas bendrame mūsų tautos gyvenime.

• **Akiračiai** nr. 3 (1983 kovas). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Žemelis. Spaudos grafika — A. Kurauskas. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

Viktoras Petravičius

Metafizinė kelionė (1983)

Mickūnų meno paroda

Šių metų balandžio 13, 14 ir 15 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, vyko svečių iš Kanados Irenos ir Osvaldo Mickūnų meno darbų paroda. Šie du menininkai ne pirmą kartą atvežė savo paveikslus į šią galeriją.

Dailininkė Irena Mickūnienė šioje parodoje prisistatė kaip abstraktistė. Kaip paprastai, abstraktaus meno kūriniams du pagrindiniai ir svarbiausi elementai yra spalva ir linija. Nuo šių dviejų „veikėjų“ pareina, kaip žiūrovas reaguos į paveikslą. Spalvotos formos, išgautos panaudojus spalvą ir liniją, sukuria įvairias nuotaikas. Dail. Mickūnienė naudoja ryškias spalvas — raudoną, mėlyną, žalią, geltoną — su įvairiais jų tonais. Jos linija yra maloni, lanksti, plaukianti, apvali.

Nors dailininkė yra abstraktaus meno atstovė, atsiskiusi regimosios tikrovės formų, tačiau jos paveiksluose galėjo būti žiūrėti augmenijos ir žmogaus motyvus. Jos paveikslų apgalvota, disciplinuota kompozicija atvaizduoja gamtinės formas: ratilus, apskritimus, plokštes, kurie žiūrovui primena akmenis, uolas, neužmatomas erdves. Spalvotų formų žaismas sukuria jų pavadinimus atitinkančias nuotaikas. Pvz., paveiksle, pavadiname „Land of the Polar Bear“, vos žiūrimas subtilus šviesių spalvų sąskambis primena šaltą, sniegu apdengtą šiaurės ašigalį. Arba kitame

paveiksle, „Sunday's Women“, žiūrima sugestytas moterų figūras.

Apžvelgę dail. Mickūnienės meno darbų parodą, pastebėjome jos darbų ryškių spalvų harmoniją, stambių formų kompoziciją, švariai kruopščią techniką, nepaprastai vienu metu išlaikytą parodos darbų meninį lygį. Jos braižas yra stambus, be detalių, tiesioginiai teikiantis žiūrovui spalvinių paveikslų pajautimą. Ji yra romantiška, poetiška ekspresionistinio abstraktaus meno dailininkė.

Skulptorius Osvaldas Mickūnas šioje parodoje išstatė trijų matavimų darbus. Išstatyta 16 medžio skulptūrų. Jos nedidelės, išskaptuotos iš vieno medžio gabalo, nušifuotų, slidžių paviršiumi. Skulptoriaus Mickūno darbuose pastebėjome pagrindinį jiems charakteringą bruožą — stambiai suktą formą, išreiškiančią energingą judesį. Kadangi jo darbai nėra visai realistiški, daugiau suabstraktinti, todėl autorius savo pasirinktą temą išreiškia pagaudamas jos nuotaiką. Savo figūrinėse kompozicijose jis nekreipia daug dėmesio į žmogaus figūros detales atvaizdavimą. Nors jo figūros yra mažos, tačiau jos yra masyvių formų, pilnos judesio. Skulptoriaus porinių figūrų darbai dažniausiai yra atvaizduoti visiškai skirtingose nuotaikose. Arba jie yra konflikte, rungtis,

Irena Mickūnienė, Jonas Kelečius ir Osvaldas Mickūnas dailininkų Mickūnų parodoje, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, 1984 m. balandžio mėn. 13 d.

Nuotrauka Jono Tamulio

arba jie mylisi. Užtat daugumos šių skulptūrų darbų pavadinimai yra kova ir meilė. Dail. Irena Mickūnienė ir skulp. Osvaldas Mickūnas savo darbais labai gerai sutinka vienoje parodoje. Nors jie save išreiškia visiškai skirtingo,

se meno šakose, tačiau jie abu yra panašūs savo braižo meno kūryba. O šis braižas yra stambus, suabstraktintas, išlaikantis savo vienodą charakterį visuose parodos kūrybos darbuose.

Saulė Jautokaitė

Prof. Ereto literatūros mokslo darbai

(Atkelta iš 2 psl.)

čionybės šviesoj, o kone visas veikalo torso stovi pagoniškosios Helenos žvilgsnio apgaubtas. Monografijoje daug vietos skirta aprašyti Goethės jaunystės metams, įvairiems meilės nuotykiams, bet kartu parodytas kelias, kuris Goethė išvedė iš jaunystės racionalizmo į brandųjį klasicizmą. Ypač plačiai ir išsamiai panagrinėtas *Faustas*. Atitinkama vieta skirta ir Goethės santykiams su Lietuva nušviesti. Bene iš to pat meto bus atsiradęs rankraštis „Goethe ir Lietuva“, kurio likimas nežinomas.

Kaip minėta, prof. J. Eretas šia studija bandė į Goethę pažvelgti blaiviai ir objektyviai, dėl to ir knygos recenzentas Pr. Naujokaitis pastebėjo: „Nejaudama smilkalų dūmų, nelaistoma nė pamazgų, ko nesigaili Goethės priešai“ (*Naujoji Romuva*, 1934, Nr. 161, p. 19).

Monografija buvo taikoma bent tiek mokantiems vokiečių kalbos, kad galėtų suprasti poezijos ištraukas be vertimo į lietuvių kalbą. Nors poezijos vertimas niekad neatstos originalo (o vis dėlto amerikiečių B. Taylor *Faust*o vertimas kai kieno gretinamas su originalu), šiaip ar taip būtų buvę ne pro šalį duoti bent prozinį ar pažodinį gausių ištraukų vertimą į lietuvių kalbą. Tai pasakytina ne tik apie šią studiją, bet ir kitas, ypač gi mistinės literatūros, kur senoji viduramžių vokiečių kalba teptinama ne daugeliui „išrinktųjų“.

Ant lituanistikos-germanistikos studijų ribų

Donelaičio *Metų ir Dainų* leido Liudviko Rėzos mirties šimtmetinės sukakties (1840 - 1940) išvakarė proga buvo išspausdinti du prof. J. Ereto darbai: „Rėzos gimtinė Karvaičiai ir jų poetai“ (*Athenaeum*, 1938, Nr. 8) ir „Rėzos santykiai su Goethe“ (*Athenaeum*, 1938, Nr. 9). Pastarajam darbui parengti profesorius buvo universiteto deleguotas į Weimarą, kad vietoj patyrintų šaltinius. Pirmasis ir mažesnis tų darbų, kaip užsimename pačioj pradžioj, esanti studijėlė apie Rėzos gimtinę — Neringą ir Karvaičius — ima iš rašomos didesnės monografijos apie Rėzą, „tą mums brangų žmogų“. Rėzos tėviškei aprašyti daugiausia naudotasi ankstesniųjų vokiečių autorių literatūra. Kai kurie dokumentai patikrinti Karaliaučiaus universitete.

Mokalinės žinios apie Rėzos tėviškę išreikštos daugiau populiariu stilium, ne kartą artėjama prie grožinės literatūros išraiškos, kaip pvz.: „Tik vieno dalyko čia netrūko — paties nereikalingiausio: smėlio! Jį atnešė vyruojančių vakarų vėjų ir krantų gėmamos bangos. Bet čia nesusting — vėjas jį nešė tolyn, gilyn. Sutikus klintį, stiprių pūtimų pernešė per jį, sustojusį prieš kalną, dar smarkiau pūdamas varė vis aukštyn, iki pat viršūnės, nuo kurios risdamas į kitą pusę pirmyn stūmė jo paviršių ir tuo virto keliaujančiu kalnu“ (*Athenaeum*, 1938, Nr. 8, p. 154).

Kai kurie posakiai ir terminai palikti originale, be vertimo. Tokių originalinių žodžių net kur

kas daugiau, negu paduotų abiem kalbom.

Rėzos kūrinių poetinio nagrinėjimo apmatus buvo davęs R. Naujok knygoj *Das Memelland in seiner Dichtung* (Klaipėdos kraštas jo kūryboje, 1935). Analizuodamas Rėzos eilėraščių poetiką, prof. J. Eretas ieškojo Goethės galimos įtakos Rėzai (rokoko nuotaka *Karvaičių kapuose*). Gal kiek ryšio su Goethe turi ir Rėzos *Paskendęs kaimas*, parašytas metais vėliau už Goethės *Hermaną ir Dorotėją*.

Rėzos tautybės klausimas šioj studijoj paliktas kaip ir atviras, daugiau linkstant pritari vokiečių tyrinėtojų, kad Rėza galėjo būti kuršių kilimo. K. Forsteriui ėmus teigti, kad Rėza būtų vokiečių kilmės, autorius suabejoja, ar naujoji propozicija labiau priartinanti prie tiesos.

Sprendžiant Rėzos tautybės klausimą, dažniausiai pasikliaunama jo paties rašyta autobiografija Karaliaučiaus universitetui, kur sakoma, kad esąs kilęs „iš lietuviškos giminės“ („e gente lituana“), kuriai priklauso ir XVII a. lietuvių rašytojų darbuotojas Jonas Rėza, kurį prof. V. Biržiška vadina tikru lietuviu (*Aleksandrynas*, I, p. 234). Pastaruoju metu vis daugiau pasisakoma už Liudviko Rėzos lietuvišką kilmę (žr. *Lietuvių enciklopedija*, t. XXV, p. 193 - 195).

Kitas prof. J. Ereto darbas apie Rėzą, būtent „Rėzos santykiai su Goethe“, artėja į germanistikos sritį. Tų santykių šaltiniai buvo tiriami pačiame Goethės ir Schillerio archyve Weimare. Konsultuoti dar tekė Jėnos universitetą ir biblioteką, Prūsų valstybinį archyvą, Karaliaučiaus miesto archyvą, Bazelio ir Vytauto Didžiojo universitetų bibliotekas.

Šioj studijoj gan apšiai vietos skirta Rėzos ir Goethės tarpininkui A. J. Penzeliui — kiek didesnės jos pusė. Ir šį darbą žymi daugiau populiarių dėstymų, vietom su įvairiais stilium.

Gausiai sukaupta daugiausia vokiečių kalba parašytos medžiagos. Išties perduota Penzelio Donelaičio *Metų* recenzija, Penzelio laiškas Goethei, Rėzos laiškas Goethei, abi Goethės raštos Rėzos *Dainų* recenzijos.

Goethės archyve esąs tebesauginamas 1820 m. Rėzos Goethei nusiųstas *Dainų* rankraštis kaip unikumas. Studijoj pateiktos bent to rinkinio dainų antraštės. To, žinoma, per mažą, ir rinkinio nuodugnų ištyrimas ir aprašymas kiekvieno dainų tyrinėtojo būtų tikrai pageidaujamas, nors turinio atžvilgiu jis ir nedaug kuo tesiskirtų nuo 1825 m. leidimo. (Neiširtas dar ir galimas Goethės ryšys su Donelaičio *Metais*. Tuo klausimu plg. *Aidai*, 1964, Nr. 3; *Literatūra ir kalba*, t. VII).

Rėzos kilmės klausimu ir šioj studijoj laikomasi nuomonės, kad Rėza buvo „iš gimimo kuras (kuršis), savo kultūra — vokiečias, o apsisprendimu — lietuvis“.

Svarbiausiu veiksniu, pastūmėjusiu Rėzą lietuviybės darbų link, šioj studijoj pirmiausia nu-

Poezijos dienos Chicagoje

Jau vienuoliktą kartą kasmetinė ir tradicinė poezijos šventė Chicagoje šiemet bus gegužės 25 ir 26 d. Jaunimo centro kavinėje. Abi dienas (penktadienį ir šeštadienį) programa prasidės 8 val. vak.

Ryšium su kazimieriniais metais pirmos dienos programa lies religinę lietuvių poeziją. Bus atkreiptas dėmesys į šį gana ryškų lietuvių poezijos bruožą, kuris nuo pirmosios Mažvydo knygos šimtmečius buvo puoselėjamas daugelio didžiųjų mūsų poetų, kuris ir šiandien yra gyvas kūrybiname žodyje.

Antra diena skiriama vieno ryškiųjų žeminių — Alfonso Nykos-Niliūno kūrybai. Į poetą čia bus žvilgtelėta akademiiniu ir artistiniu žvilgsniu.

Abiejų dienų temas pabrėš dar ir atitinkami poezijos recitaliai ir muzikiniai bei vokaliniai tekstų pajavirinimai.

Poezijos dienas Chicagoje rengia Jaunimo centro moterų klubas, o programą organizuoja Kazys Bradūnas.

rodomas lietuvių kalbos išlaikymo reikalas, ano meto Prūsų Lietuvoj pasigirdus balsams, kad toji kalba nebereikalinga, kad ji šalinama iš viešojo gyvenimo, pirmiausia iš mokyklos ir bažnyčios.

Keliant Goethės nuopelnus, kad lietuvių daina iš siauro horizonto patektų į pasaulinės literatūros laukus, neužmirštinas ir P. Ruigis, kuris pirmas XVIII a. supažindino vokiečių klasikų su lietuvių daina, o per Herderį jos pasklido po platesnį pasaulį. Be abejo, senyvo Goethės vardas daug prisidėjo prie lietuvių dainos įvedimo į pasaulinę literatūrą. Bet nepamirštini ir L. Rėzos atlikti Donelaičio *Metų ir Dainų* vertimai į vokiečių kalbą, be kurių apie mūsų dainas Europoj nedaug kas būtų sužinojęs.

Žodis užbaigai

Be germanistikos literatūros studijų, prof. J. Eretas buvo parašęs keletą darbų iš bendrosios literatūros srities. Prof. St. Šalkauskis tą laikotarpį (1922-28 m.) buvo pavadinęs „kelio ieškojimu“. Čia įeina įžanginė paskaita „Filosofinė literatūros kritika bekuriant“, skaityta universitete 1922 m. išspausdinta *Logos* žurnale (1923, Nr. 1-2) ir visai naujas anuo metu darbas, ypač studentams praveręs, „Literatūros nagrinėjimo metodai“, išspausdintas irgi tame pačiame žurnale (1929, Nr. 2).

Tie ir visi kiti anksčiau apibūdinti literatūros mokslo darbai buvo lyg ir paties gyvenimo išskauti, dažniausia suakties proga. Tokios buvo mistinės studijos, paskatintos žymiausiojo mistikos kūrėjo suakties, tokie buvo darbai apie Goethę, švenčiant šio klasiko šimtmetinį sukaktį. Netgi vokiečių literatūros istorija, nesusiūsi su jokia suaktimi, buvo išsaka reikalo užpildyti spragą, kai jau buvo ruošiamos ar išspausdintos kaimyninių tautų literatūros istorijos.

Tais darbais buvo įnešta ir kai kas naujo į literatūros lobyną, pvz. prisidėta prie mistinės literatūros vertės atstatymo, prie objektyvesnio Goethės paveiklo atkūrimo, prie naujo literatūros metodo panaudojimo literatūros moksle.

Prof. J. Ereto literatūros mokslo darbai pasižymėjo metodiskumu, objektyvumu ir vaizdingu bei stilingu jų perteikimu (palyginti itin gera lietuvių kalba). Ypač svarbus buvo priėjimas prie šaltinių ir jų panaudojimas studijiniuose darbuose. Ir tai būdinga beveik visiems prof. J. Ereto raštam. Gal tie raštai ir ne visais atvejais pasiekė pageidaujamą tobulumą, gal kai kas ir nepriekštaravo, bet jų autorius galėjo su romėnų išminčium pasakyti: „Feci, quod potui, faciant meliora potentes“ (Padariau, ką galėjau, kas gali, tepadaro geriau).

Prof. J. Eretas literatūros mokslui lietuvių kalba pasitaravo daugiau už bet kurį kitą užsieniečių, kad ir kaip artimai sutapusi su Lietuva.

Chicagos teatruose

Muzikinė jaunimo mozaika

Pietiniame Chicagos pakrašty, Candlelight Dinner Playhouse teatre, 5620 So. Harlem, dabar statomas J. Jacobs ir W. Casey muzikinis vaidinimas „Grease“. Ypatingos fabulos jame nėra, tik vaizduojamas paaugsenio mokyklinio jaunimo gyvenimas šeštojo mūsų amžiaus dešimtmėčiui. Scenoje daug solo, duetų, trio, grupinių dainų, choreografo B. Lynch sukurto nesudėtingo balto - šokio, daug žaismingo judesio, net truputis akrobatikos. Tai pramoginis žiūrovų pradžuginimas, lydimas dažno publikos juoko. Visa pastatymo slinktis labai gyva. Režisierius W. Pulinski su padėjėja savo žmona June įstengs įvesti gausiai veiksmo ir judesio. Scena teatro vidury. Keičiant nesudėtingas dekoracijas, scena skubiai nuleidžiama žemyn ir iškyla greit su naujais reikmenimis. Nors scena nedidelė, bet joje išsitenka gausūs aktoriai, net ir automobiliu įvažiuodami.

Aktoriai igudę, dalyvaudami daugelyje teatro pastatymų, tvirtai dainavime, šoky ir vaidyboje. Kai kurie su ypatingu pasirošimu. Pvz., Bill Bush, Paula Scrofano, Brian Lynch studijas išėję North-

western universitete; Laura Anne Saxe, gailėstingoji sesuo gyvenimo tikrovėje, dalyvavusi 250-je pastatymų; Trudi Green gastroliavusi Singapure, Atėnuose, Havajuose.

Pažymėtina, kad šis muzikinis veikalas New Yorke susilaukė daugiau kaip 2500 pastatymų. Vienas keliaujantis teatras ji yra statęs 95 JAV miestuose. Vienas jaunuolis New Yorke šį veikalą žiūrėjo 63 kartus. Iš viso „Grease“ pastatymuose jau turėta 70 milijonų dolerių pajamų.

Juoz. Pr.

NAUJI LEIDINIAI

• Klemensas Jūra. DIEMEDŽIO ŠAKELĖ. Brazilija, 1984. Spaudė Pranciškonų spaustuvių, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207. Viršelis Pauliaus Jūkiaus. 140 psl. Gaunama pas platintojus ir Drauge.

Knygą sudaro 22 dalių lyrikos ciklas su prologu ir du užsklandiniai eilėraščių, vienas jų portugalų kalba. Dar prieš karą pradėjęs skelbti lyriką, Klemensas Jūra yra 1946 m. išleides baladžių rinkinį *Krivo leimimas*. Greitai po to, 1947 metais, buvo išspausdintas jo fantastinis romanas *Okeanida*, o 1948 m. eilių rinkinys *Tremtinio asara*. Po Antrojo pasaulinio karo gyvena Brazilijoje. Naujajame rinkinyje *Diemedžio šakelė* poetas apmąsto

laiko slinkti ir jos lemiamą galią: Per septynis dešimtmečius žingsniais, matuodamas žemę, Po našta nesuskaitomų miglotų dienų rūškanotų, Už daugelio kalnų, už upių ir jūrų placiausių, gilių — Sustojau prieš uolą, lyg sieną, iš rausvo granito niūraus — (p. 21)

Su egzistenciniais klausimais grūmiasi taipgi laiko perspektyvoje: Dabartis — surakina Lediniais, Sugrąbusiais Pirstais —

I praieitį grįžti — Užgintai!

I ateitį veržtis — Nebeliko jėgų! (p. 129)

Matyti pastangos ilgą ir sunkią gyvenimo našta transformuoti į poetinę išraišką, tad Klemenso Jūros posmai ras atgarsį pavargusių ir išsemtų, bet norinčių savo patirtį apvaldyti, skaitytojų širdyse.

• *Lietuvių dienos* nr. 3 (1984 kovas). Mėnesinis iliustruotas žurnalas lietuvių ir anglų kalba, leidžiamas Antano F. Skiriaus. Redaguoja Rūta Skiriūtė, Margis Matulionis, Arūnas Barkus. Adresas: Lithuanian Days, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Prenumerata metams JAV — 20 dol., Kanadoje — 25 dol.

Vakaras su rašytoja Birute Pūkelevičiute

Šio penktadienio, gegužės mėn. 11 d., 7:30 v.v., vakaronė Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje, bus proga pabendrauti su mūsų rašytoja ir teatro Birute Pūkelevičiute. Jos romanai (*Aštuoni lapai, Rugėjos šeštadienis, Naujųjų metų istorija, Devintas lapas*) bei trumpoji proza (*Marco Polo Lietuvoje*) yra vienos iš labiausiai skaitomų knygų išeivijoje ir labiausiai pageidaujamų mūsų knygų Lietuvoje. Ji taip pat kuria poezijos ir dramos žanrus: *Sugrąbusiais* ir *Pirstais* —

I ateitį veržtis — Nebeliko jėgų! (p. 129)

Matyti pastangos ilgą ir sunkią gyvenimo našta transformuoti į poetinę išraišką, tad Klemenso Jūros posmai ras atgarsį pavargusių ir išsemtų, bet norinčių savo patirtį apvaldyti, skaitytojų širdyse.

• *Lietuvių dienos* nr. 3 (1984 kovas). Mėnesinis iliustruotas žurnalas lietuvių ir anglų kalba, leidžiamas Antano F. Skiriaus. Redaguoja Rūta Skiriūtė, Margis Matulionis, Arūnas Barkus. Adresas: Lithuanian Days, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Prenumerata metams JAV — 20 dol., Kanadoje — 25 dol.

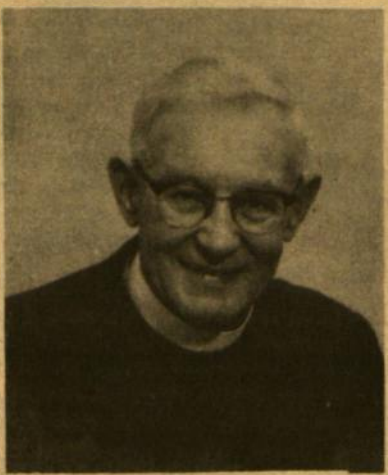
Architektūrinis pasivaikščiojimas po Marquette Parką

Ateinanti šeštadienį, gegužės mėn. 12 d., organizuojamas pasivaikščiojimas po lietuviškąją Marquette Parko apylinkę Chicagoje tema „Urbanistinis fonas bei architektūra“. Jam vadovaus architektas Virgilijus Algirdas Antanavičius. Norintieji šia proga pasinaudoti kviečiami susirinkti 2:30 val. p.p. prie Dariaus ir Girėno paminklo (67-tos ir Californijos gatvių kampas).

Architektas Algirdas Antanavičius gimė Salzburge 1947 metais. Su tėvais atvykęs į JAV įkūrė Bostone ir vėliau aktyviai reikėsi lietuvių visuomenėje. Baigė Bostono universitetą ir toliau studijas tęsė Edinburgo universitete, Škotijoje, kur 1979 metais įsigijo diplomuoto architekto laipsnį. Pastaruoju metu dirba Chicagoje.

Pasivaikščiojimo metu architektas Antanavičius supažindins dalyvius su Marquette Parko gatvių išdėstymu, apšvietimu ir apylinkės jungiančiais elementais. Taip pat jis aiškins Svč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios architektūrą bei privačių namų ir parduotuvių ornamentiką, pabrėždamas tai, kas šiuo metu sudaro „Lithuanian Plaza“ ir kas galėtų ją padaryti dar lietuviškesne.

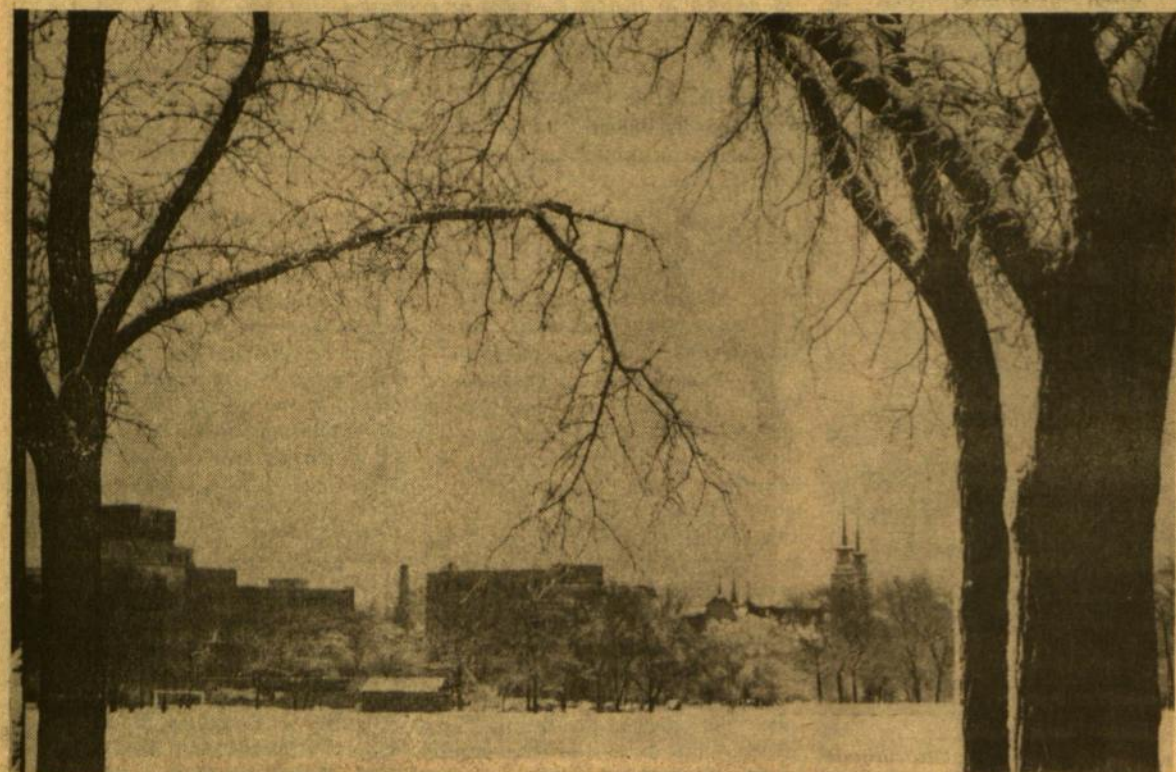
Šis architektūrinis pasivaikščiojimas yra dalis projekto „Lietuviškasis paveldėjimas: jaunimo pažinimas“ programos, kurią remia National Endowment for the Humanities ir globoja Balzeko lietuvių kultūros muziejus Chicagoje. Daugiau informacijų galima gauti skambinant tel. 847-2441.

Kun. dr. Juozas Prunskis

Kasmetinė premija už religinį veikalą

Steigiama nuolatinė kasmetinė premija už religinį veikalą — 2000 dolerių. Iš jų tūkstantis dolerių bus skiriama premijuotos knygos autoriui, o antras tūkstantis — knygą išleidusiai leidyklai. Premijos steigėjas ir jos mecenatas — kun. Juozas Prunskis, kuris įsipareigoja kasmet tas lėšas parūpinti. Premijos skyrimo tvarkymas bus pavestas atitinkamai institucijai.

Zvilgsnis iš parko į Sv. Kryžiaus ligoninę ir Svč. Mergelės Marijos Gimimo parapijos bažnyčią Marquette Parko apylinkėje, Chicagoje.

Nuotrauka Stasio Žilėvičiaus